

วัชรภรณ์ คำไทย, ศุภิสรา แยกโคกสูง, ธนพล ยิสารคุณ, สุภาวดี สุขสมนิล, กันทิลา ทวีวิทยาการ

ทีมสรุปสถานการณ์โรคและภัยประจำสัปดาห์ (WATCH Team) กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

✉ outbreak@health.moph.go.th

กรมควบคุมโรค ได้รับรายงานเหตุการณ์ โรค และภัยสุขภาพที่สำคัญ ผ่านโปรแกรมการตรวจสอบข่าวการระบาด กรมควบคุมโรค จากเครือข่ายงานสาธารณสุขทั่วประเทศ ในสัปดาห์ที่ 38 ระหว่างวันที่ 17-23 กันยายน 2566 ดังนี้

สถานการณ์ภายในประเทศ

1. สงสัยโรคไข้หวัดนก จังหวัดสระบุรี (ผลตรวจทางห้องปฏิบัติการยืนยันโรคไข้หวัดใหญ่ H3N2) พบผู้ป่วยสงสัยโรคไข้หวัดนก จำนวน 1 ราย จังหวัดสระบุรี เพศหญิง สัญชาติไทย อายุ 7 ปี นักร้องชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดสระบุรี เริ่มมีอาการป่วยเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2566 เข้ารับการรักษาครั้งแรกที่โรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดสระบุรี ในวันที่ 18 กันยายน 2566 ด้วยอาการไข้ อุณหภูมิร่างกาย 37.7 องศาเซลเซียส มีน้ำมูก เสมหะ แพทย์วินิจฉัยเบื้องต้นคอคอกอักเสบ (Acute Pharyngitis) วันที่ 19 กันยายน 2566 ผู้ป่วยเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลสระบุรี ให้ประวัติว่า บ้านของบิดาเลี้ยงไก่ในคอกปิดประมาณมากกว่า 100 ตัว วันที่ 12-14 กันยายน 2566 มีไก่ตายมากกว่า 10 ตัว ได้แจ้งปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี เข้าไปเก็บซากไก่ไปตรวจเนื่องจากสงสัยโรคไข้หวัดนก อยู่ระหว่างรอผลตรวจทางห้องปฏิบัติการยืนยัน วันที่ 15 กันยายน 2566 ปศุสัตว์จังหวัดเข้าดำเนินการควบคุมโรคโดยฝังไก่ทั้งหมด (ทั้งที่ตายและไม่ตาย) และพ่นสารเคมีกำจัดเชื้อในสิ่งแวดล้อม ผู้ป่วยปฏิเสธการสัมผัสสัตว์ปีกโดยตรง และให้ประวัติการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2566 ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าก่อนหน้านี้ 1 สัปดาห์พี่สาวป่วยเป็นไข้หวัด ได้ดำเนินการส่งตัวอย่างจากผู้ป่วยตรวจทางห้องปฏิบัติการที่สถาบันบำราศนราดูร ผลตรวจพบสารพันธุกรรมของเชื้อไวรัส Influenza A สายพันธุ์ H3N2 และยังพบผู้สัมผัสร่วมบ้าน (มารดา) ให้ผลบวกต่อสารพันธุกรรมของเชื้อไวรัส Influenza A สายพันธุ์ H3N2 เช่นกัน

มาตรการที่ดำเนินการไปแล้ว

1) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองยาว ร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ให้ความรู้โดยเคาะประตูบ้านแจ้งผู้เลี้ยงสัตว์ปีก หากพบสัตว์ปีกป่วยตายผิดปกติให้แจ้งปศุสัตว์อำเภอหรือปศุสัตว์จังหวัดสระบุรี แนะนำผู้เลี้ยงสัตว์ปีก

สวมถุงมือทุกครั้งเมื่อต้องสัมผัสสัตว์ปีก หรือซากสัตว์ปีก ผู้เลี้ยงไก่ชนห้ามดูตเลตไก่

2) สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเมือง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองยาวติดตามเฝ้าระวังอาการผู้สัมผัสสัตว์ปีกทั้ง 2 ราย หากมีอาการเข้าได้กับโรคไข้หวัดนกให้ประสานโรงพยาบาลสระบุรี

2. การประเมินความเสี่ยงของการระบาดของโรคไข้หวัดนกในกลุ่มผู้สัมผัสสัตว์ปีก เดือนตุลาคม 2566

โรคไข้หวัดนกเกิดจากเชื้อไวรัส influenza มีหลายสายพันธุ์ สายพันธุ์ที่พบทั่วทั้งโลกในคนและมียารายงานในปี พ.ศ. 2566 ได้แก่ สายพันธุ์ H5N1 H5N6 H3N8 และ H9N2 ที่มีอัตราการตายในมนุษย์แตกต่างกันตามสายพันธุ์ (ร้อยละ 2.7-56) และการใช้ยา oseltamivir สามารถลดความรุนแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากได้รับยาอย่างรวดเร็วนอกจากนี้การติดต่อที่เกิดขึ้นเป็นการติดต่อจากการสัมผัสสัตว์ป่วยตายเป็นหลัก โอกาสแพร่จากคนสู่คนน้อยมากและยังไม่เคยพบการระบาดของโรคไข้หวัดนกระหว่างคนสู่คนอย่างต่อเนื่อง (sustained transmission) ดังจะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ. 2566 การพบไข้หวัดนกในคนส่วนใหญ่เป็น sporadic กระจ่ายในหลายพื้นที่ที่ทั่วโลกส่วนการระบาดในสัตว์ปีกทั่วโลกพบว่าจำนวนจุดเกิดโรคในเดือนสิงหาคมถึงสูงกว่าค่ามัธยฐาน 5 ปี ย้อนหลัง แต่อย่างน้อยกว่าช่วง 2 ปีที่แล้วมาก และจำนวนจุดเกิดโรคในธรรมชาติทั่วโลกลดลงในเดือนกันยายน 2566 เมื่อเทียบกับช่วงต้นปี พ.ศ. 2566 อย่างไรก็ตามเนื่องจากมีรายงานว่ามีการพบสัตว์ปีกป่วยตาย แต่ยังไม่มียาข้อมูลการป่วยตายของสัตว์ปีกในภาพรวมของจังหวัดหรือประเทศทำให้ข้อมูล ในส่วนการระบาดในสัตว์มีความไม่แน่นอนสูง จึงคาดว่าในระยะนี้อาจโอกาสพบการเกิดโรคสูงในกลุ่มผู้สัมผัสสัตว์ปีก (ด้วยข้อจำกัดของข้อมูล) อย่างไรก็ตามเนื่องจากการแพร่ระหว่างคนสู่คนค่อนข้างจำกัด ถึงแม้ว่ามียาอัตราการป่วยตายสูงสำหรับไข้หวัดนกในบางสายพันธุ์ แต่ยาที่มีสามารถรักษาโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงคาดว่าผลกระทบด้านสุขภาพ

ของโรคดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง ความเสี่ยงของการระบาดของโรคไข้หวัดนก ในกลุ่มผู้สัมผัสสัตว์ปีกในระยะนี้จึงอยู่ในระดับสูง อย่างไรก็ตาม ระดับความเสี่ยงอาจเปลี่ยนแปลงได้หากมีข้อมูลเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการระบาดของโรคในสัตว์ปีกและนกธรรมชาติในประเทศ เนื่องจากเวลานี้ยังพบความเสี่ยงอยู่ในระดับสูง และยังมีการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่ในประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีการเลี้ยงสัตว์ปีก หรือนกธรรมชาติอพยพจึงควรเพิ่มความไวของการตรวจจับผู้ป่วยโรคไข้หวัดนก โดยการแจ้งเตือนสถานพยาบาลสอบถามประวัติการสัมผัสสัตว์ปีกในผู้ป่วยที่มีอาการระบบทางเดินหายใจ เพื่อตรวจหาเชื้อและให้ยาต้านไวรัสอย่างรวดเร็ว จะได้ลดความรุนแรงของการเกิดโรค รวมถึงประสานหน่วยงานปศุสัตว์ในพื้นที่ให้เฝ้าระวังเหตุการณ์สัตว์ปีกป่วยตายผิดปกติ หากมีเหตุการณ์ดังกล่าว ให้แลกเปลี่ยนข้อมูลกับทางสถานพยาบาลเพื่อเพิ่มความไวของการเฝ้าระวังโรคในคน

สถานการณ์ต่างประเทศ

การระบาดของไข้กระต่าย (Tularemia) ในประเทศเยอรมันและสวีเดน ปี ค.ศ. 2023 ทั้งสองประเทศพบผู้ป่วยโรคไข้กระต่ายจำนวนเพิ่มมากขึ้นสูงกว่าค่ามัธยฐาน 5 ปีที่ผ่านมา โดยตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 2023 หน่วยงานสาธารณสุข ประเทศเยอรมัน รายงานพบผู้ป่วยไข้กระต่าย 17 ราย พบมากในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศ เป็นพื้นที่ที่มีกระต่ายสีน้ำตาลจำนวนมากซึ่งเป็นแหล่งรังโรค สอดคล้องกับรายงานจากกระทรวงเกษตรที่พบสัตว์ป่วยและตายผิดปกติในภาคตะวันตกเฉียงใต้ โดยพบการระบาดของไข้กระต่ายในพื้นที่ภาคตะวันตกเฉียงใต้ของเยอรมันเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 นอกจากนี้ ตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 2023 หน่วยงานสาธารณสุข ประเทศสวีเดน รายงานพบผู้ป่วยไข้กระต่าย 208 ราย กระจายใน 14 เขตของประเทศ ผู้ป่วยมีอายุเฉลี่ย 55 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และคาดการณ์ว่าจะระบาดต่อเนื่องไปตลอดเดือนกันยายน อย่างไรก็ตามการระบาดยังคงจำกัดอยู่ในพื้นที่เสี่ยง คือ ตอนกลางและเหนือของประเทศ และกลุ่มเสี่ยง เช่น นายพราน นักเดินป่า และผู้ที่สัมผัสกับสัตว์ เป็นต้น

โรคไข้กระต่ายเป็นโรคติดต่อจากสัตว์สู่คน เกิดจากการติดเชื้อแบคทีเรีย *Francisella tularensis* พบได้เฉพาะซีกโลกเหนือ แหล่งรังโรค คือ กระต่าย สัตว์ฟันแทะ และนกบางชนิด การติดต่อเกิดจากการสัมผัสสัตว์ป่วยเป็นหลัก นอกจากนี้ยังสามารถติดต่อได้จากการกินอาหารปนเปื้อน ถูกแมลงพาหะที่มีเชื้อโรค เช่น ยุงและเห็บกัด หรือหายใจเอาเชื้อโรคที่ฟุ้งกระจายในอากาศเข้าไปในร่างกาย ระยะฟักตัวของโรค 3-5 วัน อาการหลัก คือ ไข้ ปวดศีรษะ ต่อม้ำเหลืองโต และอาการเฉพาะที่ เช่น แผลในปาก กรณียับประทานอาหารปนเปื้อน หรือปอดอักเสบกรณียับหายใจเชื้อโรคที่ฟุ้งกระจาย โรคนี้สามารถวินิจฉัยโดยการเพาะเชื้อจากเลือดหรือตรวจหาสารพันธุกรรม และรักษาได้ด้วยยาฆ่าเชื้อ หากไม่ได้รับการรักษา มีโอกาสรุนแรงถึงชีวิตได้ อัตราป่วยตายหากไม่ได้รับการรักษาเชื้ออยู่ที่ร้อยละ 15 และลดลงเหลือร้อยละ 2 หากได้รับการรักษาด้วยยาฆ่าเชื้อ กลุ่มเสี่ยงต่อโรค ได้แก่ นายพราน นักเดินป่า ผู้ที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับสัตว์ป่า มาตรการป้องกัน ได้แก่ หลีกเลี่ยงการดื่มน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ สวมเสื้อผ้าแขนยาวเพื่อกันแมลง และใช้สารเคมีป้องกันแมลง หลีกเลี่ยงสัมผัสสัตว์ป่วย สัตว์ตาย ใส่ถุงมือเมื่อต้องสัมผัสสัตว์ป่า โดยเฉพาะกระต่าย และรับประทานเนื้อสัตว์ที่ปรุงสุกเท่านั้น
